

Nyt fra historisk Videnskab.

Den 31. juli 1947 afgik professor Poul Johannes Jørgensen ved døden. Han var født den 25. september 1873 og var 1907—44 professor ved Københavns universitet. Forud for sin ansættelse som professor var han i en aarrække notarius ved det rets- og statsvidenskabelige fakultet og docent. Lige fra sin embeds-eksamen, og indtil han faldt for aldersgrænsen, d. v. s. i mere end 46 aar, var han saaledes knyttet til Københavns universitet, i hvis administration han tog virksomt del i mange aar, navnlig som medlem af konsistorium, som referendarius consistorii og som formand for stipendiebestyrelsen. I de senere aar var det desuden næsten en selvfølge, at han var med til at repræsentere universitetet, hvor dette skulde vælge medlemmer til kommissioner og hverv.

Som professor havde Jørgensen i den første tid bl. a. offentlig ret som fagomraade og paabegyndte ogsaa en fremstilling af den danske forvaltningsret, i hvilken han nedlagde et meget betydeligt arbejde. Alligevel opgav han at udsende den, uagtet den allerede forelaa i korrektur, og helligede sig herefter udelukkende retshistorien, som fra hans tidligste ungdom havde haft hans særlige interesse. Som kandidat havde han vakt stor opmærksomhed ved en fortrinlig besvarelse af en prisopgave, der omhandlede den danske strafferets udvikling i tiden efter reformationen, og efter en fleraarig udenlandsrejse, der bl. a. førte ham til München, hvor han studerede hos v. Amira, stod han velrustet til at overtage retshistorien som fag ved universitetet. Efter at være udnævnt til docent paabegyndte han 1904 udgivelsen af sine forelæsninger over retskildernes historie, og i de følgende aar indtil 1908 udkom yderligere tre hæfter, indeholdende begyndelsen af statsforfatningsrettens historie indtil 1660. Derefter vendte Jørgensen sig paany til retskildernes historie, omarbejdede sin fremstilling og udsendte denne i nye udgaver 1913 og 1926.

Af den plan for fremstillingen, som det første hæfte af forelæsningerne indeholder, fremgaar, at Jørgensen oprindelig havde tænkt sig at tilvejebringe en fuldstændig afløser af Matzens retshistorie, der foruden retskildernes og statsrettens historie ogsaa behandlede processens, strafferettens og privatrettens historie indtil Danske Lov. Saafremt et saadant arbejde skulde udføres med iagttagelse af de metodiske krav, man i nutiden maa opstille, vilde det næsten overstige en enkelt mands kræfter. Maalt med en tilsvarende maalestok maatte Matzens værk betegnes som forældet allerede ved sin fremkomst, og at fortsætte i Matzens spor var utænkeligt for Jørgensen. Paa den anden side forelaa næsten ingen moderne specialundersøgelser inden for dansk retshistorie, som han kunde bygge paa, og selve det kilde materiale, han skulde benytte, fandtes kun i højst utilfredsstillende udgaver, forsaavidt det overhovedet var udgivet. Det er derfor forstaaeligt, at Jørgensen, der tilmed i lange perioder af sit liv maatte kæmpe med sygdom, og hvis arbejdskraft i stor udstrækning blev anvendt af universitetet til andre opgaver, indtil videre begrænsede sig til at tage enkelte spørgsmaal op til særlig behandling samt til at lede udgivelsen af retshistoriske kilder. Som resultater af hans udgivervirksomhed staar i første linie den monumentale udgave af de danske landskabslove, som tilvejebragtes af yngre kræfter under hans tilsyn, samt en række bind af *Diplomatarium Danicum* og *Danmarks Riges Breve*, ved hvilke han ligeledes førte tilsyn. Hvor stor en rolle hans indsats her har spillet, fremhæves med rette i de smukke mindeord, hvormed 6. bind i 2. række af det sidstnævnte værk indledes.

I sine monografiske undersøgelser behandlede Jørgensen fortrinsvis spørgsmaal inden for den middelalderlige strafferet og proces. Den første omhandlede manddrabsforbrydelsen i den skaanske ret fra Valdemarstiden. Denne afhandling er et mønstergyldigt eksempel paa, med hvilken sikkerhed Jørgensen var i stand til ved betragtningen af en række bestemmelser i landskabslovene at afdække en række ældre og yngre stadier i retsudviklingen paa et bestemt omraade. Paa linie hermed ligger hans behandling af hærværksforbrydelsen i landskabslovene (festskriftet til Erslev) samt hans undersøgelse af begreberne tyveri og ran i landskabslovene. Omend alle disse afhandlinger fortrinsvis har til formaal at undersøge enkelte forbrydelsestyper, giver de dog meget vigtige bidrag til belysningen af almindelige problemer inden for middelalderlig dansk strafferet, og det rige retssammenlignende materiale, han fremdrog, lod de enkelte bestemmelser i landskabslovene fremtræde i et langt dybere perspek-

tiv, end man tidligere havde set i dansk retshistorisk litteratur. Inden for processen skal særlig fremhæves hans afhandling om vidnebeviset i jyske lov og hans sidste arbejde: Biskop og bedste bygdemænd.

Spredt rundt i tidsskrifter, festskrifter og leksika findes desuden talrige mindre afhandlinger og artikler om retshistoriske spørgsmaal. Om dem alle gælder, at de er præget af Jørgensens store fortrolighed med det stof, han arbejdede med. Hans viden var aldeles imponerende i omfang og alsidighed, og hans konklusioner er altid grundigt underbyggede. Det kan derfor ikke undre, at han selv, — uagtet han i og for sig saa det som en af den retshistoriske videnskabs opgaver at rekonstruere den forud for de bevarede retskilder liggende retsorden, — i det hele var meget tilbageholdende med at forsøge at bidrage til belysningen af denne retsordens udseende. Han vilde i saa fald ofte have været henvist til at tage sin tilflugt til mere eller mindre ubeviselige hypoteser, og sligt laa hans natur fjernt.

I aarenes løb var tanken om at tilvejebringe en ny udgave af forelæsningerne fra 1904—08 traadt helt i baggrunden for Jørgensen. Han nøjedes med at udgive maskinskrevne optryk til brug for studenterne, og det var først efter nogle kollegers indstændige forestillinger, at han 1939 lod sig overtale til at udsende en ny udgave af retskildernes og statsrettens historie. Resultatet forelaa allerede 1940 i *Dansk Retshistorie. Retskildernes og Forfatningsrettens Historie indtil sidste Halvdel af det 17. Aarhundrede*, et værk, der med rette anses for et af de betydeligste arbejder i moderne historisk litteratur. Dets fortrin ligger ikke saa meget i fremsættelsen af nye banebrydende synspunkter eller i fremdragelsen af et stort utrykt kildemateriale som i den sikkerhed og stringens, hvormed forfatteren fastslaar, hvad vi ved om forholdene i ældre tid inden for de af ham behandlede omraader. Fremstillingen er klar og gennemsigtig, og hvert ord synes valgt med omhu. De udførlige litteraturhenvisninger lader ane, hvor omfattende et studium der ligger bag ved hvert eneste afsnit i bogen; men kun specialisterne er i stand til at se, i hvor mange tilfælde en kort sætning i virkeligheden indeholder domskonklusionen m. h. t. et spørgsmaal, som har affødt en omfattende litteratur. Jørgensens omfattende viden inden for den politiske historie mærkes bag fremstillingen, men præger den ikke. Man vil i reglen ogsaa søge forgæves efter oplysninger om, i hvilken udstrækning bestemte personer har øvet indflydelse paa retsudviklingens gang. Værket er i egentlig forstand de retlige institutioners historie. I mange tilfælde betegner hans fremstilling

sandsynligvis det sidste ord, som med sikkerhed kan siges om de af ham behandlede spørgsmaal. Andre afsnit af hans værk betegner derimod kun den foreløbige statusopgørelse m. h. t. forskningens hidtil opnaaede resultater og afventer fremtidige indgaaende detailundersøgelser. Dette gælder navnlig behandlingen af det danske riges opstaaen og forskellige spørgsmaal i forbindelse med jordfællesskabet, der maa betegnes som de svageste afsnit af værket.

Omend Jørgensen ikke naaede at fuldføre det program, han med ungdommelig optimisme havde opstillet for sin videnskabelige produktion, har hans indsats haft skelsættende betydning inden for dansk retshistorisk videnskab. Den del af den danske retshistorie, han naaede at fuldføre, vil sent finde sin afløser, og uden for dette omraade har han med sine specialundersøgelser vist vejen for fremtidig forskning. Ved hans død mistede dansk videnskab tillige en af sine mest uselviske dyrkere. Hvad hans kyndige raad og bistand har betydet for ældre og yngre forskere, lader sig ikke overse, men kan anes gennem de taknemmelige udtalelser i forordene til vidt forskellige videnskabelige arbejder, og naar erindringen om hans personlighed er blegnet, vil hans navn beholde sin plads blandt de betydeligste inden for dansk retshistorisk videnskab.

Stig Juul.

Den 13. Oktober 1948 døde Eiler Nystrøm. Hans Vej mod Videnskaben havde været stenet og ret usædvanlig. Født i København 1874 som Søn af en Skomager fra Skaane, som var flyttet hertil, kom han i Folkeskolen og maatte i ung Alder tjene sit Brød ved Konterarbejde. Men hans Hu stod til Bogen, trods Vanskeligheder og Modstand læste han i sine Fritimer til Student, og det lykkedes ham 1897 at tage Artium. Aaret efter knyttedes han til Rigsarkivet, men de Fortrædeligheder, han efterhaanden her mødte, bevirkede, at han 1907 atter forlod det. 1919 søgte han under forandrede Forhold dog igen ind, og i de følgende 20 Aar udførte han et stort og meget paaskønnet Arbejde i Arkivets Tjeneste. 1939 tog han sin Afsked. Fra 1913 til sin Død fungerede han desuden uafbrudt som Kommissionær for det norske Rigsarkiv, og — som den norske Rigsarkivar stærkt betonede i sin Mindetale ved hans Baare — en bedre Mand paa denne Post kunde Norge overhovedet ikke have haft.

Nystrøm begyndte sit videnskabelige Forfatterskab 1907 med Personalhistorie, et Felt han vedblev at omfatte med varm Inter-